



## ОБРАЗОВАНИЕ НА ЖЕНИТЕ, ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Диана Съботинова

Бургаски свободен университет

**Резюме:** Образованието на жените има значителни икономически ефекти. Проучванията показват, че увеличаването на броя на образовани жени в даден регион води до високи нива на икономическо развитие и насърчава равенството между половете. Висшето образование на жените има положителен и значителен ефект върху темповете на икономически растеж. Образованието е положително свързано с правомощията на жените за вземане на решения в рамките на домакинствата и намалява проблемите в отношенията, като наличието на психологическо насилие. Инвестирането в образованието на жените е от решаващо значение за устойчивото икономическо развитие, тъй като засилва растежа, креативността, предприемачеството и разпределението на доходите.

**Ключови думи:** образование на жените, икономически растеж, икономическо развитие

## FEMALE EDUCATION, ECONOMIC GROWTH, AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Diana Sabotinova

Burgas Free University

**Abstract:** Female education has significant economic effects. Studies have shown that increasing the number of women educated in a region leads to high levels of economic development and promotes gender equality. Female tertiary education has been found to have a positive and significant effect on economic growth rates. Education has been found to be positively associated with women's intra-household decision-making authority and reduces relational friction, such as exposure to psychological abuse. Investing in female education is crucial for sustainable economic development, as it enhances growth, creativity, entrepreneurship, and income allocation.

**Key words:** female education, economic growth, economic development

Образованието на жените е един от основните фактори за растеж и развитие на държавата. Някоя страна не може да постигне устойчиво икономическо развитие без значителни инвестиции в образованието на жените. Образованието развива разбирането на хората за себе си и за света, подобрява качеството на техния живот и води до социални ползи както за самите тях, така и за обществото като цяло. Образованието на жените повишава икономическия растеж, насърчава предприемачеството и техническия напредък. То оказва важна роля в икономическото и социално развитие и в подобряване на разпределението на доходите.

Образованието на жените е мощен инструмент за социална промяна и често води до движение нагоре в социалната структура. По този начин помага да се преодолее пропастта между различните части от обществото. Образованието на жените в целия свят претърпява голямо развитие и промяна през годините, което води до по-добри резултати и по-добри образователни практики. Образованието е от полза не само за индивида, но и за общността, в която живее.

Образованието допринася за икономическата стабилност на всяка нация чрез увеличаване на доходите на бедните, които в голямата си част са жени. Някоя страна не е в състояние да поддържа постоянен темп на икономически растеж без значителен процент на грамотност на цялото население. В допълнение към икономическата стабилност, образованието насърчава гражданския и международния мир, както и културната толерантност и разбирателство. Икономическата наука предлага разнообразие от теории и модели, свързващи образованието с икономическия растеж.

### **Образование и икономически растеж**

Образованието е в основата на намаляването на неравенството и подобряване на социално-икономическите резултати чрез създаване на висококвалифицирани работни места и разширяване на приобщаващия растеж. По-високите нива на формално образование са тясно свързани с положителни социални и икономически резултати. Индивидите, които са с високо образование, имат по-високи нива на заетост, по-високи доходи и са по-социално ангажирани. От една страна, тези ползи служат като стимул за хората да се стремят към по-високи нива на образование, а от друга страна, правителствата имат повече стимули да предоставят образователна инфраструктура, за да разширят образователните постижения на населението.

Образователното равнище в дадена страна е един от основните детерминанти на състава и растежа на производството и на износа на страната и е важна част от способността на системата да заема и прилага ефективно чужда технология. Подобряването на здравето и храненето, завършването на начално и средно образование повишават производителността на работниците, както в селските, така и в градските райони. Средното образование, най-вече професионалното, улеснява придобиването на умения и управленски капацитет. Висшето образование е свързано с развитието на фундаменталната наука, подходящия подбор на внос на технологии и местното им адаптиране и развитие. Средното и висшето образование също така представляват критични елементи в развитието на ключови институции, на правителството, на закона и на финансовата система – всички те от съществено значение за икономическия растеж. Емпиричните доказателства както на микро, така и на макро ниво допълнително потвърждават тези връзки.

### **Значение на образованието на жените за икономическото развитие**

Преди XIX век систематичните инвестиции в образованието на жените не се смятат за важни в повечето страни. Разходите за образование, обучение на работното място и други подобни форми на инвестиции са доста малки. Това започва да се променя радикално през XX век с прилагането на науката за разработването на нови продукти и по-ефективни методи на производство, първо във Великобритания, а след това постепенно и в други страни.

През XX век образованието, уменията и придобиването на знания се превръщат в решаващи фактори за развитието на жените и производителността на нацията. XX век може да бъде наречен „епохата на женското развитие“ в смисъл, че основната



детерминанта на стандарта на живот на една страна е доколко тя успява да развие и използва уменията и знанията на жените, да подобри тяхното здраве и да ги образова.

Образованата жена е по-производителна на работното място и затова и по-добре платена. Възвръщаемостта от инвестициите в образование често е по-висока за жените, отколкото за мъжете. Проучвания от редица страни показват, че една допълнителна година обучение увеличава бъдещите доходи на жената с около 15%, в сравнение с увеличение от 11% на бъдещите доходи на мъжа.<sup>1</sup> Основното образование дава на момичетата и жените разбиране относно здравето, храненето и семейното планиране, като така предоставя както възможности за избор, така и власт да вземат решения относно собствения си живот и тяло. Образованието на жените води директно до по-добро репродуктивно здраве, подобряване на семейното здраве, икономически растеж за семейството и за обществото, както и по-ниски нива на детска смъртност и недохранване. Освен това се бори срещу разпространението на ХИВ и СПИН.

През последните десетилетия се наблюдава изключително разширяване на достъпа до основно образование за жените в бедните страни. Много страни увеличават достъпа до средно и висше образование за жените и постигат грандиозни подобрения в качеството на предлаганото образование на всички нива. Тъй като все по-голям брой жени завършват основното си образование, търсенето на образование на по-високите нива също нараства. Образованието на момичета и жените е може би най-ефективната инвестиция, която една развиваща се страна може да направи, независимо дали жените работят или не извън дома. Образованието създава множество положителни ефекти за семействата, включително по-добро семейно здраве и хранене, увеличено разстояние между ражданията, по-ниска детска смъртност и повишени образователни постижения на децата.

Държавите все повече се интегрират в световните пазари за промишлени продукти. Тяхната способност да се конкурират на глобалните пазари на продукти и услуги ще зависи от подобряване на положението на жените, което оказва влияние и върху конкуренцията. Гарантирането на образованието за всички граждани и притежаването на много от тях на широк спектър от професионални умения за решаване на проблеми, ще наложи приемането на нови учебни програми, на подобрени програми за учители и на академични методи, които насърчават когнитивни умения от по-висок порядък.

По-високите равнища на гимназиално и университетско образование сред жените, особено в развиващите се страни, им помагат да си проправят път към професионална кариера и по-добре платени работни места. Образованието повишава нивото на здраве и здравна осведоменост на жената и на нейния партньор и семейство. Може да повиши нивото на наличните ресурси за жени, които се развеждат или са в ситуация на домашно насилие. Образованието води до увеличаване на комуникацията на жените с техните партньори и работодатели, подобрява нивата на гражданско участие като гласуване или заемане на длъжност.

Образованите жени са по-склонни да отстояват себе си, правата си и да прекарват повече време за обучението на собствените си деца и е по-вероятно да изпратят своите деца на училище. Те е по-вероятно да инициират действия за социална промяна и са по-способни да участват във вземането на решения, както и да допринасят за

<sup>1</sup> Kakkar, S. And Kakkar, K. (2017) Significance of Female Education in Economic Development. International Journal of Creative Research and Innovation (IJCRI), Vol-1, Issue-1.

обществената или националната политика. Образованите жени печелят пари и „създават повече социална промяна чрез организирани и колективни действия“.<sup>2</sup>

Образователните постижения корелират и с повишена селскостопанска производителност. Повишеното образование на жените води до изключителни успехи по отношение на световната хранителна сигурност. Проучване на Световната банка стига до заключението, че ако жените получават същото образование като мъжете, добивите от фермите ще се повишат с между 7% и 22%. Само увеличаването на началното образование на жените може да увеличи селскостопанската продукция с 24%.<sup>3</sup> Образованието за жените също би могло да бъде много ефективно за намаляване на случаите на трафик на момичета за проституция, повишаване на общото екологично съзнание и намаляване на вероятността от тероризъм.

Нито една държава не е постигнала постоянно икономическо развитие без значителни инвестиции в женско образование и развитие на жените. Ако инвестирате в момиче, това ще допринесе за икономическия растеж, когато момичето стане жена. Съществуват ясни и убедителни доказателства, натрупани през последните две десетилетия, че инвестирането в специфични за жените ресурси в областта на образованието, здравните услуги, репродуктивното здраве и финансовата грамотност води до повишаване на образованието, безопасността, здравето и икономическата сигурност на подрастващите момичета. Това може да допринесе за значително по-добро бъдеще не само за отделните момичета, но и за техните семейства, общности и света като цяло.

### **Образование и доходи на жените**

Всяка година обучение увеличава индивидуалната способност на едно момиче да печели с 10% до 20%, докато възвръщаемостта от средното образование е дори по-висока, в диапазона от 15% до 25%. Образованието на момичетата увеличава производителността, което води до ползи за общността и обществото. Жените, които контролират собствените си доходи, са склонни да имат по-малко деца, а нивата на раждаемост са в обратна зависимост с растежа на националния доход. Повече момичета и млади жени, които отлагат брака и имат по-малко деца, означава по-голяма промяна на увеличаване на дохода на човек от населението, по-големи спестявания и по-бърз растеж. Когато жените и момичетата имат собствени доходи, те реинвестират 90% от тях в своите семейства.<sup>4</sup>

Въздействието на инвестирането в момичетата се проявява и между поколенията. Майка с няколко години формално образование е значително по-вероятно да изпрати децата си на училище, прекъсвайки веригата на бедност между поколенията. В много страни всяка допълнителна година формално образование, завършено от майката, означава, че нейните деца остават в училище до една година и половина повече.

Жените с поне основно образование е много по-малко вероятно да бъдат бедни. Осигуряването на момичета на една допълнителна година обучение над средното може да повиши евентуалните им доходи с 10% до 20%. Бебе, родено от образована жена, е много по-вероятно да оцелее до зряла възраст. Според проучване, направено в

---

<sup>2</sup> Moulton, J. (1997) Formal and Nonformal Education and Empowered Behavior: A Review of the Research Literature. Support for Analysis and Research in Africa (SARA).

<sup>3</sup> Kattan, R., Khan, M. and Merchant, M. (2023) Achieving Gender Equality in education; Examining progress and Constraints. The World Bank.

<sup>4</sup> Kakkar, S. and Kakkar, K. (2017) Significance of Female Education in Economic Development. International Journal of Creative Research and Innovation (IJCRI), Vol-1, Issue-1.



Африка, децата на майки, които са получили петгодишно основно образование, са с 40% по-голяма вероятност да доживеят петгодишна възраст. Една образована жена има 50% по-голяма вероятност децата ѝ да бъдат имунизирани срещу детски болести. Жените имат както пряк, така и непряк принос за повишаване на производителността, растежа и развитието на нацията. Жените са по-успешни като отборни играчи и разрешаващи проблеми.

В редица проучвания жените мениджъри получават по-ниски оценки относно мъжки качества и стилове на лидерство (ориентирани към задачи), но по-високи оценки за не-мъжествени стилове на лидерство (междоличностно ориентирани). В миналото, когато мъжкият подход е бил най-оценен, жените са били изправени пред трудна битка да бъдат (и да бъдат възприемани като) ефективни лидери. Лабораторните експерименти показват, че жените са по-ефективни, когато ролите са определени като по-малко мъжествени.

Съвсем отскоро обаче има признаци на промяна в идеалния управленски стил – от такъв, при който лидерите са на върха на йерархията и работят, като си поставят цели и възнаграждават успешните, до управленски стил, при който лидерите се стремят да насърчават ангажираността и креативността, да поемат ролята на треньор или учител. Причината за това е икономическата среда, характеризираща се с ускорен темп на технологични промени и интензивна глобална конкуренция, като това предефиниране на идеала предполага, че жените вече имат сравнително предимство в ключови управленски умения, свързани с производителността на фирмата. Социалните мрежи във фирмата също се оказват важни както за напредъка на жените, така и за производителността, а жените винаги са били добри в изграждането и поддържането на тези мрежи.

### **Икономика на знанието и икономическо развитие**

В икономиката, основана на знанието, създаването и предаването на знания стават все по-голям приоритет за нациите, тъй като се разглеждат като движеща сила за икономическо развитие.<sup>5</sup> Връзката между образованието и икономическото развитие исторически е била винаги положителна. Дискусията за промените от миналия век е свързана с промените от икономика, основана на индустрията, към високоефективна икономика, основана на знанието. Следователно новата икономика изисква квалифицирана работна сила с подчертани академични и приложни умения, където образованието, науката и технологиите играят решаваща роля. В контекста на икономическото и технологичното развитие Popescu и Crenicean<sup>6</sup> заявяват: „Навлизането в ерата на Интернет и икономиката, основана на знанието, доведе до фундаментални промени в социално-икономическите структури, създавайки нови модели на организация и икономическа дейност“.

Следователно ролята на човешкия капитал е безспорна, а необходимостта от разработване на устойчив механизъм за отговор на новите предизвикателства, които реално генерира икономиката на знанието, е неизбежна. В това отношение за ключови инструменти на политиката се считат инвестициите в човешки капитал, целящи да подобрят „ръста на производителността както пряко, тъй като квалифицираните ра-

<sup>5</sup> Lane, J. (2012) Universities and Colleges as Economic Drivers: Measuring Higher Education's Role in Economic Development. SUNY Press.

<sup>6</sup> Popescu, M. and Crenicean, L. (2012) Innovation and Change in Education –Economic Growth Goal in Romania in the Context of Knowledge-Based Economy. Elsevier.

ботници са по-производителни, така и непряко, тъй като човешкият капитал увеличава способността на страните да усвояват нови знания и да генерират външни ефекти<sup>7</sup>, защото основното средство за високо качество на човешкия капитал е образованието – не само на мъжете, но и на жените.

### **Участие на жените на пазара на труда**

Голяма част от проучванията изследват как разликата в образованието се отразява на жените. Образованието на жените влияе върху здравето на семейството и обществото. Причините за това са свързани с факта, че образованието стимулира икономическата производителност на жените и насърчава посещаването на училище, което прави децата по-умни. Образованието дава на жените способността да контролират живота си. По-образованите хора имат по-големи перспективи за работа, а това подобрява положението на жените на пазара на труда. Икономическите теории също така поставят силен акцент и върху овластяването на жените. Повечето икономически теории за въздействието на модернизацията върху икономическия растеж и благосъстоянието обаче не правят разлика между мъжете и жените.

За разлика от тях, основните търговски теории предполагат, че нарастващата световна търговия дава предимство на жените, главно тези в развиващите се страни, където неквалифицираната работна сила е техният основен актив. Феминистките учени често твърдят, че традиционните икономически теории и методи не се справят адекватно с разликите между възгледите относно ролята на мъжете и жените в икономическите взаимоотношения. Казано по друг начин, те не се фокусират върху свързаните с пола социални норми или структурата на властта, обусловена от пола. Тези учени търсят алтернативни модели, базирани на алтернативни норми, като симпатия и човешка връзка. Те твърдят, че поддържащите и ориентирани към извънстопанска цел стандарти на поведение и мотивация, наблюдавани в неплатените сектори (като доброволческа работа), противоречат на предположенията, на които се основават неокласическите теории, като идеята, че хората действат по начин, който максимизира тяхната ползност. Жените и мъжете имат различно участие на пазара на труда, защото вършат различно количество платена и неплатена работа.

Каквито и макро фактори да стоят зад въпроса защо по-малко жени работят, нивото на безработица при жените, тяхното ниво на образование, темпът на урбанизация, миграцията от селските към градските региони и коефициентът на раждаемост са в основата на това по-ниско участие на жените на пазара на труда. На микро ниво, образованието, възрастта, бракът и децата са факторите, които определят процента на участие на жените на пазара на труда. Различното заплащане намалява броя на работещите жени, тъй като жените печелят по-малко на час от мъжете. А броят и качеството на работещите са ключът към икономическия растеж и развитие.

### **Предизвикателства пред образованието на жените**

Основните предизвикателства пред образованието на жените са:

- *разходите за образование* – гарантиране, че общностите, родителите и децата могат да си позволят обучение;
- *лоша училищна среда* – гарантиране, че момичетата имат достъп до безопасна училищна среда;

---

<sup>7</sup> Lenkei, B., Mustafa, G. and Vecchi, M. (2018) Growth in emerging economies: Is there a role for education? *Economic Modelling*, Volume 73, June.



- *слабата позиция на жените в обществото* – гарантиране, че обществото и родителите ценят образованието на момичетата;
- *конфликт* – гарантиране, че децата, които са изключени поради конфликт, имат достъп до училище;
- *социално изключване* – гарантиране, че момичетата не са в неравностойно положение въз основа на каста, етническа принадлежност, религия или увреждане.

Това не са всички предизвикателства, но тези се повтарят в много страни. Те представляват допълнителни пречки, които момичетата трябва да преодолеят, за да се възползват от качествено образование.

### **Образование на жените и раждаемост**

Съществува силна връзка между повишените нива на образование за жените и по-ниските нива на раждаемост, т.е. колкото по-високо е нивото на образование на жената, толкова по-малко деца е вероятно тя да роди и този ефект се проявява във всички страни и култури по света. Данните подкрепят тази причинно-следствена връзка, но има много теории за механизмите, чрез които образованието може да намали плодовитостта.<sup>8</sup> Най-обещаващата икономическа теория, която обяснява тази връзка, е компромисът между броя или „количеството“ деца, които една жена избира да има, и „качеството“ на тези деца или колко време и ресурси майката инвестира във всяко дете.

Тези резултати показват, че страните, които напредват през демографския преход, трябва да обмислят прилагането на някои политики, насърчаващи образованието на момичетата, за да намалят раждаемостта. Разбира се, женското образование не е единственият фактор, контролиращ плодовитостта, но има достатъчно значителен ефект, който не може да бъде пренебрегнат, тъй като образованието увеличава участието на жените на пазара на труда, което също води до намаляване на броя деца, родени от една жена (Total Fertility Rate - TFR). Моделът на демографския преход предполага, че в своето развитие страните преминават от етап на висока раждаемост и ниска смъртност, към етап на ниска раждаемост и ниска смъртност. По време на този етап с висока раждаемост и ниска смъртност страните имат висок растеж на населението, с по-висок дял на деца и млади хора, отколкото на възрастни. Това може да доведе до пренаселеност и да натовари ресурсите, тъй като работещите възрастни трябва да осигуряват голяма част от населението извън работната сила. Намаляването на коефициента на раждаемост (TFR) ще забави растежа на населението.

Неравенствата в заетостта и образованието между мъжете и жените възпрепятстват икономическия прогрес. Lee<sup>9</sup> изследва връзката между раждаемостта, заетостта на жените и икономическото развитие от 1980 г. до 2008 г. Промените в заетостта на жените и нивата на раждаемост повлияват на темповете на растеж в ЕС с 15%. Образованието също така повишава процента на участие на жените в работната сила. Според теорията на човешкия капитал ходенето на училище е инвестиция в човешкия капитал. Колкото повече хора учат в училище, толкова по-квалифицирани, информирани

<sup>8</sup> Basu, A. (2002) Why does Education Lead to Lower Fertility? A Critical Review of Some of the Possibilities. World Development, Volume 30, Issue 10.

<sup>9</sup> Lee, J. H., Lim, E. S., Hwang, J. (2012) Panel SVAR model of women's employment, fertility, and economic growth: A comparative study of East Asian and EU countries. The Social Science Journal 49(3).

рани и ценни ще бъдат те за обществото. И така, образованието влияе на смъртността, раждаемостта, образованието на децата, разпределението на доходите и очакваната продължителност на живота при раждане. Съгласно теорията за човешкия капитал на образованието се гледа като на инвестиция в хората и тази инвестиция се разглежда като човешки капитал – разходите за образование са инвестиция, а не разход. Образованието влияе върху икономическия прогрес като повишава уменията и пределната производителност на работната сила, което стимулира икономическия растеж и развитие.

### **Препоръки за политиката**

Въз основа на тези констатации могат да бъдат предложени няколко политически препоръки.

*Първо*, необходимо е да се насърчи диверсификацията на професиите, за да се стимулира участието на младите жени в области, които допринасят повече за икономическите резултати. Това може да се постигне чрез целенасочени инициативи и програми, които повишават осведомеността и предоставят стимули за преследване на кариера в сектори с високо търсене.

*Второ*, разработването на учебни програми трябва да се актуализира, за да се приведе в съответствие с развиващите се нужди на страните. Това означава включването на подходящи умения и знания, които са от съществено значение за пазара на труда, и гарантиране, че завършилите са подготвени да отговорят на изискванията на една бързо променяща се икономика.

*Трето*, трябва да се прилагат политики, които насърчават баланса между половете и равните възможности в образованието. Могат да бъдат въведени стимули и механизми за подкрепа за насърчаване на по-голямо равенство между половете по отношение на записването и процентите на завършване на всички образователни нива. учебна среда и борба със стереотипите и предразсъдъците, свързани с пола.

*Четвърто*, от решаващо значение е да се наложат и укрепват политиките за равенство между половете, за да се преодолее разликата в постиженията на образованието.

Чрез изпълнението на тези политически препоръки държавите могат да работят за намаляване на различията между половете в образователните постижения и да насърчат създаването на приобщаваща и справедлива образователна среда, която допринася за устойчив икономически растеж и развитие.

### **Заклучение**

Изборът и възможностите, с които разполагат подрастващите момичета, ще определят в много отношения нашето глобално бъдеще: дали световното население ще се стабилизира близо до 8 или 10 милиарда, дали околната среда на Земята е устойчива и дали цикълът на бедността ще бъде прекъснат, за да се стигне до просперитет и сигурност.

Образованието на едно момиче променя нейната съдба, както и тази на бъдещите ѝ деца и гарантира, че тя може да допринесе за икономическия живот на своята общност. Наложително е международната общност да събере мъдростта и ресурсите, необходими за подготовка, уважение, овластяване и защита на подрастващите момичета. Образованието на жените е незаменимо за икономическото развитие. Никакво икономическо развитие не е възможно без добро женско образование. Балансираната





образователна система насърчава не само икономическото развитие, но и производителността и генерира индивидуален доход на човек от населението. Нейното влияние се забелязва и на микро ниво на отделното семейство.

Затова следва да се анализира въздействието на образованието върху заетостта на жените по отношение на други икономически детерминанти. Някои конкретни цели включват оценка на въздействието на образованието върху заетостта на жените, както и ефектите от промените в БВП, урбанизацията и мъжката работна сила върху заетостта на жените. Въпросите, на които трябва да се намери отговор, са: доколко образованието на жените насърчава заетостта на жените, доколко отвореността на търговията насърчава заетостта на жените, доколко промените в БВП на човек от населението се отразяват върху заетостта на жените, доколко урбанизацията повишава заетостта на жените.

Международната търговия може да осигури на жените допълнителна заетост, което би подобрило образованието и здравеопазването както за мъжете, така и за жените. Търговията може да донесе повече пари за правителството и да осигури заетост на жените, което е жизненоважно. Благосъстоянието на жените може да се увеличи, когато излязат на пазара на труда. Износът създава работни места. Износът осигурява работни места на повече жени. Когато жените работят повече, заплащането им нараства независимо от индустрията. Този по-голям доход позволява на майките да плащат за своето здравеопазване и образованието на децата си, а някои жени могат да получат здравна застраховка чрез официална заетост. Жените с индустриална заетост могат да отложат брака и раждането на деца, което се отразява добре на тяхното здраве и им позволява да отидат в колеж. Въпреки работата извън дома, все още жените извършват повечето домакинска работа и грижи за деца.

Нивото на безработица намалява заетостта на жените, докато икономическият растеж и образованието повишават заетостта. От жените се очаква да работят повече в селското стопанство, където им се плаща малко или нищо. Жените трябва да получават повече образование, когато селското стопанство губи значение, за да могат да работят в други сектори. Делът на заетостта на жените е положително свързан с икономическата експанзия.

Различията в образованието по пол могат да възпрепятстват икономическо развитие. Това може да намали раждаемостта и броя на безработните жени, което вреди на човешкия капитал. Lagerlöf<sup>10</sup> твърди, че обучението на жени ще намали ражданията и смъртните случаи и ще доведе до по-високо образование на следващото поколение. Неравенството между половете намалява човешкия капитал и вреди на икономиката.

Създателите на политики трябва да вземат предвид тези изследвания, тъй като те се отнасят до увеличаване на процента на участие на жените в работната сила и увеличаване на образователните възможности за жените. Според резултатите от статистическия анализ образователното ниво на жените и степента, до която е либерализирана търговията имат значително и благоприятно въздействие върху заетостта на жените. Поради тази причина правителствата трябва да обърнат внимание на образованието на жените, за да се увеличи броят на работните места, достъпни за тях. Увеличаването на отвореността на икономиката също увеличава броя на жените, които са заети. Международната търговия създава заетост. Износът има потенциал за увеличаване на доходите. Ръстът на вноса може да доведе до увеличаване на потока от зна-

<sup>10</sup> Lagerlöf, N.-P. (2003) Gender Equality and Long-Run Growth. *Journal of Economic Growth*, Vol. 8, No. 4.

ния и други ресурси, което може да има положителен ефект върху пазара на труда. Съществува връзка между мъжката и женската работна сила, която е едновременно полезна и значима, поради което се препоръчва да се обърне внимание на неравенството на пазара на труда и да се предприемат активни мерки за намаляване на неравенството в заплащането.

#### **Използвана литература:**

1. Basu, A. (2002) Why does Education Lead to Lower Fertility? A Critical Review of Some of the Possibilities. *World Development*, Volume 30, Issue 10.
2. Kakkar, S. and Kakkar, K. (2017) Significance of Female Education in Economic Development. *International Journal of Creative Research and Innovation (IJCRI)*, Vol-1, Issue-1.
3. Kattan, R., Khan, M. and Merchant, M. (2023) Achieving Gender Equality in education; Examining progress and Constraints. *The World Bank*.
4. Lagerlöf, N.-P. (2003) Gender Equality and Long-Run Growth. *Journal of Economic Growth*, Vol. 8, No. 4.
5. Lane, J. (2012) Universities and Colleges as Economic Drivers: Measuring Higher Education's Role in Economic Development. *SUNY Press*.
6. Lee, J. H., Lim, E. S., Hwang, J. (2012) Panel SVAR model of women's employment, fertility, and economic growth: A comparative study of East Asian and EU countries. *The Social Science Journal* 49(3).
7. Lenkei, B., Mustafa, G. and Vecchi, M. (2018) Growth in emerging economies: Is there a role for education? *Economic Modelling*, Volume 73, June.
8. Moulton, J. (1997) Formal and Nonformal Education and Empowered Behavior: A Review of the Research Literature. *Support for Analysis and Research in Africa (SARA)*.
9. Popescu, M. and Crenicean, L. (2012) Innovation and Change in Education – Economic Growth Goal in Romania in the Context of Knowledge-Based Economy. *Elsevier*.